

## ПРАВО ДИТИНИ НА ЖИТТЯ: ПОНЯТТЯ ТА МОМЕНТ ВИНИКНЕННЯ

Резнік Г. О.,

*молодший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України*

*У статті розглядаються деякі наукові підходи щодо визначення поняття «право на життя», а також спірні питання про початковий момент виникнення такого права.*

**Ключові слова:** право на життя, право дитини на життя, момент виникнення права на життя.

При вирішенні теоретичних і практичних проблем права на життя як основи особистих прав людини, що забезпечує, власне, людське життя, на жаль, мало уваги приділяється праву дитини на життя. Це призводить до хибного уявлення про відносну безкарність за дії, які шкодять життю дитини. До того ж, українське законодавство визначає права та обов'язки дитини практично лише з моменту народження, не захищаючи при цьому ту дитину, яка народжується, та плід, який розвивається. Розглядаючи плід та породіллю як єдине ціле, законодавець, тим самим, декларує, що посягання на життя ненародженої дитини є посяганням на здоров'я вагітної жінки, що на нашу думку, є не зовсім правильним. Оскільки закон захищає від усіляких посягань лише реальну людину, якою є новонароджена дитина, існуючі на сьогодні проблеми, які пов'язані з охороною життя дитини, поглиблюються через відсутність чітко сформульованого та зафіксованого в законодавстві етапу розвитку, з якого людський ембріон знаходиться під охороною держави і наділяється писаним правом на життя.

Праву дитини на життя приділяли увагу багато українських вчених-цивілістів, які висвітлювали різні аспекти окресленого питання у спеціальних наукових працях. Це такі вчені, як: С. Б. Булеца, О. В. Домбровська, Л. А. Ольховик, Л. А. Остапенко, А. В. Соловійов, Р. О. Стефанчук, Я. М. Шевченко та ін. Однак питання приватноправового регулювання права дитини на життя, в тому числі юридичного визначення моменту виникнення даного права, до цих пір не отримали належного висвітлення, а тому вони є недостатньо вивченими і досить дискусійними, що робить цю тему актуальною. Метою даної статті є дослідження теоретичних підходів щодо поняття права дитини на життя та моменту його виникнення.

Право кожної людини на життя проголошується такими міжнародними документами: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт «Про громадянські і політичні права» (1966 р.), Міжнародний пакт «Про економічні, соціальні, культурні права» (1966 р.), Конвенція Співдружності Незалежних Держав «Про права та основні свободи людини» (1995) та ін. Варто згадати і міжнародні документи, які передбачають особливий захист прав дитини: Конвенцію ООН «Про права дитини» 1989 р., Всесвітню декларацію «Про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей» 1990 р., Декларацію прав дитини 1959 р. тощо. Проте жоден із згаданих документів не містить чіткого формулювання права на життя та моменту, з якого починається життя, суті цього права. Визначається лише право на життя кожної людини, його охорона та неможливість свавільного позбавлення життя.

Положення щодо права на життя, закріплене в міжнародних документах, знайшло своє відображення і в національному законодавстві. Конституція України (ст. 27) та ст. 281 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) констатують можливість кожного мати право на життя. Проте Конституція України не вказує на момент виникнення у людини права на життя та всіх інших прав, незважаючи на гарантії цих прав Основним Законом.

Право на життя як юридичне поняття – категорія, яка регулює відносини з приводу такого блага фізичної особи як благо життя, що носить нематеріальний характер і є об'єктом регулювання багатьох галузей права [1, с. 58].

У сучасній українській юридичній літературі відсутній єдиний підхід до розуміння права на життя. А. В. Соловійов визначає право людини на життя як закріплену нормами міжнародно-правових актів в внутрішнього законодавства можливість певної поведінки людини, спрямованої на забезпечення недоторканності свого життя з боку інших осіб та свободи розпорядження ним. У сучасному розумінні право на життя – це особисте немайнове право фізичної особи, яке виникає з приводу особистого нематеріального блага, яким є життя кожної людини. Характерною особливістю права на життя є те, що його виникнення чи припинення у більшості випадків не залежить від волі правомочної особи [2, с. 11].

Відомий вчений Р. О. Стефанчук характеризує право на життя як особисте немайнове право фізичної особи щодо володіння та використання не забороненим законом способом власного життя, а також захисту власного життя та життя інших осіб в межах, що передбачені законодавством [3, с. 322]. Право на життя С. Б. Булеца визначає як особисте немайнове право людини, невід'ємне, абсолютне і яке є об'єктом цивільно-правового регулювання [4, с. 3].

Розглядаючи право на життя в аспекті конституційного права, О. В. Домбровська вказує, що право на життя людини і громадянина – це належна від народження, юридично закріплена, гарантована державою сукупність певних можливостей, об'єктивно зумовлених досягнутим рівнем розвитку людства, загальних та рівних для всіх, необхідних для користування та розпорядження таким соціальним благом як життя [5, с. 6]. Особисте немайнове право на життя є суб'єктивним приватним (цивільним) правом і характеризується певними темпоральними (часовими) межами свого існування, тобто моментом свого виникнення та моментом свого припинення [3, с. 274].

Цивільне законодавство розкриває категорію права на життя через такі категорії, як народження та смерть. Виникнення права на життя законодавець пов'язує з моментом народження, бо відповідно до ст. 25 ЦК України здат-

ність мати права та обов'язки (цивільна правоздатність) виникає у людини з моменту її народження.

Проблема однозначного визначення моменту виникнення права на життя в теорії права та правозастосовчій практиці ускладнюється багатьма чинниками соціального, морального та психологічного характеру. Проте найважливішим залишається питання, з чого починається і чим закінчується право жінки на репродуктивний вибір, і де починається право ненародженої дитини на життя. Ступінь правової захищеності життя ненародженої дитини за українським законодавством залежить від періоду вагітності і зростає пропорційно її термінам. Це означає, що українське законодавство не розглядає ненароджену істоту (організм) як власне людину, носія права на життя, хоча і може визнавати у випадках, встановлених законом, інтереси зачатой, але ще не народженої дитини [6, с. 6].

З моменту визнання людини суб'єктом права в цивілістичній доктрині виділяються натусіальна та ембріональна концепції. Натусіальна концепція (від лат. *natus* – народжений) пов'язує момент виникнення права на життя із моментом народження фізичної особи. В ембріональній концепції (від лат. *embryo* – зародок) право на життя виникає до моменту народження людини.

Вчені, які підтримують натусіальну концепцію, поділяють думку, що ненароджену дитину не варто розглядати як особу, що наділена суб'єктивними правами, так як вищезгадані права можуть виникати лише в людини. Відповідно, моментом, з якого починається життя і виникає право на життя, є народження – фізичне відокремлення плоду від організму матері і початок самостійного фізичного і фізіологічного існування. Так, М. Н. Малєїна зазначає, що незважаючи на те, що, зачата дитина в майбутньому може стати суб'єктом права, навряд чи можна розглядати її в якості такої, яка наділена правоздатністю та іншими правами ще до народження, бо суб'єктивні права можуть виникнути лише у реально існуючого суб'єкта [7, с. 51].

Видатний український цивіліст Я. М. Шевченко звертає увагу на те, що право на життя виникає з моменту народження і саме з цього моменту фізична особа, яка народилася, «перебирає» на себе всю сукупність прав та обов'язків, які являють сферу її правоздатності, в тому числі і право на життя [8, с. 149].

Чинне законодавство України відображає положення натусіальної концепції і пов'язує виникнення цивільної правоздатності, здатності мати права з моменту народження. Незважаючи на те, що зачата дитина в майбутньому стане носієм прав, вона не розглядається такою, що наділена правоздатністю. Прихильники цієї концепції не вважають аборт вбивством, підкреслюючи, що останній є правом жінки на визначення змісту свого особистого життя або ж однією із складових права на здоров'я [8, с. 149].

На думку прихильників згаданої вище концепції, ембріон не може бути суб'єктом права. Проте, проаналізувавши окремі норми національного законодавства, спробуємо зрозуміти прихильників протилежної концепції. Так, законодавство визнає право спадкування за зачатими за життя особи, що залишає спадок, та народженими після її смерті дітьми – ст. 1261 ЦК

України. Кодекс законів про працю України забороняє відмовляти у прийомі на роботу вагітним жінкам та звільняти їх, встановлює заборону на певні види роботи для вагітних – статті 184, 55, 63, 176, 178. У свою чергу, Сімейний Кодекс України не дозволяє чоловіку розлучитися з вагітною дружиною та до моменту, коли дитині виповниться один рік (ст. 110), та визначає право жінки на утримання з боку чоловіка під час вагітності (ст. 84). Проте, якщо визнати, що дитина стає суб'єктом права лише після народження і за умови народження дитини живою, виникає запитання, кого захищають вищезгадані норми. Напевне, що в даному випадку закон охороняє апіорі не просто ембріон, а майбутнього суб'єкта права.

Наведені аргументи свідчать про те, що в окремих випадках, встановлених законом, все ж таки охороняється життя зачатой, але ще не народженої дитини. І на основі цього не можна визнати за ембріоном правоздатність, так як умовою для отримання повної правоздатності є народження дитини живою.

На нашу думку, дитині має бути гарантовано право на життя і його захист не лише після пологів, а й як до, так і в процесі народження. Ми можемо не знати, що відбувається в материнському організмі під час вагітності, проте головним є те, що дитина є живою. Однак прихильники натусіальної концепції вважають, що ембріон ще не є людиною, а тому не може мати нормального права на життя і його охорону. Відповідно, будь-яке посягання на життя ненародженої дитини варто розглядати крізь призму охорони життя лише вагітної жінки, що, на нашу думку, є неправильним.

Як відомо, прихильники ембріональної концепції вважають, що життя виникає з моменту зачаття. Як жива істота ненароджена дитина є реальним носієм різних інтересів, найпершим з яких є інтерес існувати в лоні матері і народитися живою [9, с. 241]. Поділяючи таку думку, не можна не враховувати той факт, що ембріон є людською істотою з усіма притаманними їй ознаками (характеристиками). Проте питання, пов'язані з моментом виникнення права на життя та його нормативним закріпленням, залишаються дискусійними, і пропозиції щодо їх розв'язання далекі від однозначності.

Зокрема, Н. І. Бєседкіна вказує, що юридичне відношення до статусу ембріона не повинно будуватися на основі визнання того факту, що ембріон не є частиною організму матері, а початком нового життя, це і повинно визначати підходи до створення відповідного правового регулювання, визначати відношення до абортів [10, с. 12].

Цивільне законодавство визнає можливість охорони інтересів зачатой, але ще не народженої дитини. Проте прихильники натусіальної концепції Я. М. Шевченко вважає, що можливість охорони інтересів зачатой дитини поширюється лише на інтереси як відповідну правову категорію, а не права, до яких належить особисте немайнове право на життя [11, с. 282].

Враховуючи вищезгадану ст. 25 ЦК України, яка передбачає захист інтересів ненародженої дитини, у Законі України «Про охорону дитинства» [12] знаходимо невідповідність. Зокрема, у ст. 6 цього Закону йдеться про можливість кожної дитини мати право на життя з моменту визначення її живонародженою та

життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Як вже вказувалося, офіційна медицина використовує термін «живонародження», відповідно до якого таким, хто народився живим, є новонароджений, у якого наявна хоча б одна з таких ознак: дихання, серцебиття, пульсація судин пуповини, рухи скелетних м'язів [13]. Незаперечним є той факт, що розбіжності, які виникають між нормативними актами, перш за все, пов'язані з відсутністю чіткого легального визначення моменту початку життя.

Проте, якщо ми погодимося, що право на життя виникає з моменту зачаття, то необхідним кроком має бути заборона абортів як таких, що прирівнюються до вбивства ненародженої людини. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [14] закріпив можливість жінки самостійно вирішувати питання, пов'язані з материнством, а саме його ст. 50 передбачає можливість проведення абортів за бажанням жінки. В цілому, українське законодавство дозволяє переривати вагітність до 28 її тижнів, що є, з огляду на все наведене, неприпустимим. Та заборона абортів, на нашу думку, може мати більше негативних наслідків, ніж позитивних. Зокрема, може зрости кількість кримінальних абортів (зроблених поза медичною установою) як жінкою, так і некваліфікованим медичним працівником; від небажаних дітей будуть відмовлятися у пологових будинках, вбивати або викидати на смітники тощо. Хоча всі ці негативні явища мають місце й нині.

Питанням, присвяченим праву дитини на життя, приділяється чимало уваги, проте наділення ще не народженої дитини цим суб'єктивним правом більшість вчених і досі вважає недоречним. На нашу думку, згадані вище міжнародні документи спрямовані на захист не лише народженої дитини, а й ембріона, так як в них не можна знайти вказівки на момент, з якого починається дитина, що дає підстави стверджувати, що дитиною також є організм, що розвивається у череві матері.

Л. А. Ольховик прийшла до висновку, що право дитини на життя – це забезпечена законом можливість фізіологічного існування шляхом закріплених у законі правомочностей: збереження життя та розпорядження ним [15, с. 79]. З даного визначення видно, що авторка наділяє правом на життя вже народжену дитину, навіть не згадуючи про життя людського плоду. На нашу думку, ембріон вже є живою людською істотою і 9 місяців вагітності жінки є середовищем для визрівання та формування повноцінної людини для життя поза материнським організмом. У процесі розвитку з ембріона народжується дитина, яка з часом дорослішає. Правом на життя не можна наділяти лише народжену дитину, плід у череві матері також має право на життя.

Варто зауважити, що перед тим як на законодавчому рівні закріплювати право ненародженої дитини на життя та його захист, законодавцю варто визначитись з єдиним терміном, що буде застосовуватись до визначення людини, яка ще не народилася.

З метою створення уявлення про удосконалення охорони прав ненародженої дитини Н. І. Беседкіна вживає термін «насцитурус» – тобто той, хто має народитися [10, с. 4]. Цим терміном авторка охоплює людську істоту в цілому до моменту народження.

Поряд із цим, Інструкція щодо заповнення і реєстрації лікарського свідоцтва про перинатальну смерть та Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду новонародженості та мертвонародженості використовують термін «плід», яким є внутрішньоутробний продукт зачаття з 12-ого тижня вагітності до вигнання з організму матері. Натомість, закони України «Про заборону репродуктивного клонування», «Про репродуктивні права та гарантії їх здійснення», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення» використовують термін «ембріон» – зародок людини на стадії розвитку до восьми тижнів. А ЦК України використовує терміни «зачата дитина» (ст. 25) та «зародок» (ст. 273). З метою усунення суперечностей очевидно, що необхідно виробити єдиний підхід до розуміння життя дитяти, яке розвивається і ще не народилося. Отже, протягом 9-ти місяців вагітності зачата дитина розвивається, і на різних етапах свого розвитку вона з ембріона (до 8-ми тижнів вагітності) перетворюється на плід (з 12-ого тижня вагітності до народження) і в момент дозрівання, необхідного для автономного життя поза організмом матері, народжується. Проте, як бачимо, поза увагою залишається період внутрішньоутробного розвитку з 8-ого по 12-ий тиждень визрівання людського організму. Дану прогалину можна вирішити, посилаючись лише на медицину. Сучасна медицина використовує термін ембріогенез людини, що означає частину її індивідуального розвитку. Ембріогенез людини включає в себе 3 періоди: початковий (перший тиждень розвитку), ембріональний або зародковий (до 8-го тижня) та плідний (с 9-ого тижня до народження) [16].

Відповідно до вищезазначеного *пропонуємо внести зміни до наведених у цій статті нормативно-правових актів, зазначивши в них, що плодом є внутрішньоутробний продукт зачаття з 9-ого тижня вагітності до повного вигнання з організму матері (народження).*

В українській юриспруденції визначення права на життя дитини відсутнє, так як поглинається загальним поняттям права на життя людини. На нашу думку, дане право, перш за все, має включати право життєздатної дитини на народження. Таким чином, власне бачення права дитини на життя є таким: *право дитини на життя – це невід'ємне природне право на народження, гідне існування та збереження життя, що гарантується державою.*

Тепер перейдемо до встановлення моменту виникнення у дитини саме права на життя. З двох розглянутих нами вище концепцій більш близькою є позиція прихильників ембріональної концепції у питаннях, пов'язаних із моментом виникнення життя, оскільки ми вважаємо, що життя виникає з моменту зачаття, але при цьому маємо дещо іншу думку про момент виникнення права на життя. Не заперечуючи вже існуючі концепції, висловимо власну точку зору.

Безперечно, на нашу думку, життя виникає в момент зачаття. І все ж таки, не зовсім коректним є наділення людини правом на життя з моменту запліднення. По-перше, не можна чітко визначити і закріпити момент зачаття. Частіше за все, навіть жінка дізнається,

що вагітна, в середньому, через 3–4 тижні після запліднення. По-друге, лише на 10-ий день після запліднення зародок прикріплюється до організму матері, і з цього моменту починається процес обміну речовин між матір'ю і дитиною, що є основою повноцінного визрівання ембріона. Очевидно, що є велика ймовірність неприкріплення, і жінка навіть не здогадається, що всередині неї було життя. Окрім цього, необхідно згадати про ранні викидні, що відбуваються з різних причин. Лише на 9-ий тиждень з моменту зачаття, за умов прикріплення до організму матері ембріон стає плодом.

Звернемо увагу на те, що 9-ти тижневий плід здатен реагувати на роздратування та біль. Зокрема, відомий гінеколог Бернард Натансон, який спеціалізується на проведенні абортів, за допомогою зйомки абортів трьохмісячного плоду довів, що зародок передчуває загрозу: в момент операції серцебиття підвищується із 140 до 200 ударів на хвилину, і він широко відкриває ротик – кричить. Можливість робити аборт за бажанням жінки аж до 12-ого тижня вагітності є неприпустимою. Варто зменшити строки проведення такої операції з 12-ти до 9-ти тижнів, тобто, до моменту формування плоду і можливості відчувати ним біль, і зафіксувати це на рівні закону.

Питання про те, на якому етапі внутрішньоутробного розвитку ембріон має підлягати правовій охороні, є надзвичайно важливим, і в той же час, суперечним. Варто замислитися над можливістю поширення права на життя на зародок з моменту зачаття чи на життєздатний плід, який в силу свого розвитку може вижити без жіночого організму.

На нашу думку, головним критерієм у визначенні моменту виникнення права на життя має бути можливість автономного існування плоду поза організмом матері. Медики констатують той факт, що за сучасних умов розвитку науки і техніки, внаслідок передчасних пологів, може вижити плід з 22-го тижня внутрішньоутробного розвитку. Зокрема, у 22-ти тижневого плоду: сформована нервова система, внутрішні органи (окрім легень) працюють самостійно, і б'ється серце, є ручки та ніжки з формованими нігтьовими пластинами, у дитини вже є обличчя (очі, вуха, вії, брови), і на голові проявляється волосся. В цей період довжина плоду сягає 25 см і, звичайно ж, плід вже рухається, і має визначені статеві органи [17, с. 10–12].

На підтвердження власної думки звернемося до нормативно-правової бази. Так, наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про порядок реєстрації живонароджених та мертвонароджених» встановлюється гранична межа у 22 тижні вагітності, з якої дитина може вижити поза материнським організмом і не вважається викиднем. У разі народження такої дитини живою, на неї заповнюється свідоцтво про народження. Відтак, якщо у жінки почнуться перейми з 22-ого тижня, або навіть і раніше, і дитина народиться життєздатною, на медичний персонал покладається обов'язок виходити та зберегти це життя. Не зрозумілим для нас залишається можливість переривання вагітності після 22-ого аж до 28-ого тижня вагітності, на яку вказує вищезгадана інструкція. З одного боку, чітко вказується на можливість до самостійного існування плоду поза материнським організмом у 22 тижні перинатального роз-

витку, з іншого, допускається можливість переривання життя. Шокує інше, в результаті проведення абортів в межах від 22–28 тижнів з'являється життєздатна дитина, яка помирає, так як лікарі не приймають жодних заходів до збереження щойно народженої дитини. *Вважаємо за необхідне усунути дану нормативну суперечність, а за своєю суттю – нелюдське ставлення до проблеми таким чином. По-перше, встановити максимально допустимий строк переривання вагітності за бажанням жінки в період до 9 тижнів. По-друге, аборти в період з 9-ого по 22-ий тиждень мають проводитися в обмежених і чітко зафіксованих випадках. По-третє, аборти, проведені в період з 22-ого тижня вагітності, мають прирівнюватися до вбивства. Та у виняткових випадках виявлення патології плоду або захворювання матері, що є несумісними з життям та розвитком дитини, аборти мають бути дозволені лише за згодою жінки.*

Очевидним для нас є те, що варто переглянути й розширити часові межі у встановленні моменту виникнення правоздатності. А тому, спираючись на зміст розглянутих вище документів, вважаємо за необхідне встановлювати цивільну правоздатність за людським плодом з 22-ого тижня після зачаття.

Вбачається можливим запровадити інститут «умовної правоздатності» як сукупність правових норм, що регламентують правовий статус людського плоду.

Для досягнення кінцевої мети в регулюванні зазначених відносин не обійтися без пропозицій щодо внесення змін до діючого сімейного та цивільного законодавств. Крім того, викладений вище матеріал зобов'язує внести зміни і до розділу «Злочини проти життя і здоров'я особи» Кримінального кодексу України, бо аналіз його норм свідчить про те, що життя плоду в період вагітності та в період початку пологів до народження не підлягає кримінально-правовій охороні.

Із наведеного вище випливає беззаперечний висновок, що будь-яке посягання на життя як новонародженої, так і ще не народженої дитини, є надзвичайним суспільно небезпечним діянням і таким, що має суворо каратися законом. Тому доцільно захищати життя на певному етапі внутрішньоутробного розвитку, який дозволяє дитині надалі автономно існувати поза материнським організмом. Таким чином, початком життя слід вважати момент запліднення, а моментом виникнення права на життя має бути період з 22-ох тижнів внутрішньоутробного розвитку. При цьому, 22-тижневий плід, що досяг можливості самостійного існування, має визнаватися людською істотою.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Пунда О. О. Право на життя // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. – № 2 (6). – С. 58–64.
2. Право людини на життя: цивільно-правові аспекти: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. В. Соловійов; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2004.
3. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я. М. Шевченко. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
4. Булеца С. Формування концепції права на життя

та здоров'я за цивільним законодавством держав східно-європейської традиції права // Університетські наукові записки. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 113–119.

5. Домбровська О. В. Конституційне право на життя людини і громадянина та забезпечення його реалізації органами внутрішніх справ: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2005.

6. Рогова О. Г. Право на життя в системі прав людини: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – С. 6.

7. Малєина М. Н. О праве на жизнь // Государство и право. – 1992. – № 212. – С. 50–59.

8. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У двох томах / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 520 с.

9. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник, – К.: Атіка. – 2005. – 560 с.

10. Бесєдкіна Н. И. Конституционно-правовая защита прав неродившегося ребенка в Российской Федерации // Автореф. на соиск. уч. степени к.ю.н. – Москва, 2005.

11. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 ч. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – Ч. 1. – 692 с.

12. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III // Голос України від 06.06.2001 – № 98.

13. Наказ МОЗ України від 29 березня 2006 р. № 179 «Інструкція з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості» // Офіційний вісник України від 26.04.2006 – 2006 р., № 15. – С. 351. – Ст. 1150.

14. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 26.01.1993. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

15. Ольховик Л. А. Особисті немайнові права дитини за цивільним законодавством України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2006.

16. Ембріональний розвиток людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://meduniver.com/Medical/gistologia/173.html>.

17. Большая энциклопедия. Мать и дитя / Авт. – сост. Л. С. Конєва. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2008. – 432 с.

*The article highlights the different scientific approaches to the definition of the «right to life», as well as disputes over the emergence of the right.*

*В статтєе рассматриваются некоторые научные подходы определения понятия «право на жизнь», а также спорные вопросы, касающиеся момента возникновения этого права.*

## ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У СПРАВАХ ПОЗОВНОГО ТА ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

**Бичкова С. С.,**

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник відділу юрисдикційних форм правового захисту суб'єктів приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України*

**Чурпіта Г. В.,**

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ*

*Стаття присвячена порівняльному аналізу цивільного процесуального статусу осіб, які беруть участь у справах позовного та окремого провадження. В результаті проведеного дослідження розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації цивільного процесуального законодавства України.*

**Ключові слова:** цивільний процесуальний статус; особи, які беруть участь у справі; позовне провадження; окреме провадження.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Незважаючи на те, що передумовою участі в цивільному процесі є наявність у осіб, які беруть участь у справі, визначеного законом правового статусу – цивільного процесуального, науковці не приділяють належної уваги проблемам, пов'язаним із визначенням такого статусу та його елементів. Предметом наукових дискусій є, зазвичай, тільки зміст цивільних процесуальних прав та обов'язків учасників цивільного процесу. Правовий статус кожного суб'єкта цивільних проце-

суальних правовідносин виявляється по-різному – його зміст залежить від приналежності суб'єкта до певної класифікаційної групи учасників цивільного процесу, також він визначається видом цивільного судочинства, в порядку якого розглядається цивільна справа.

У межах цієї наукової розвідки ми порівняємо цивільний процесуальний статус осіб, які беруть участь у справах позовного та окремого провадження. Спеціальна процедура розгляду і вирішення цивільних справ у порядку зазначених видів цивільного судочинства обумовлює специфіку їх суб'єктного складу, а отже, і